

GAZİANTEP İLİNİN EKONOMİK COĞRAFYASINDAN BİR KESİT: 1998 – 2012 YILLARI ARASI İHRACAT PERFORMANSININ İSTATİSTİKİ VERİLERLE ANALİZİ

Ersin Kaya SANDAL*

Ömer ŞEN**

Özet

Bu araştırmada 1998 ile 2012 yılları arasında Gaziantep ilinin ihracat performansı incelenmiştir. Araştırmada; TÜİK, TİM ve GTO gibi çeşitli kurumlardan elde edilen istatistikî veriler materyal olarak kullanılmış, aynı zamanda bu veriler CBS programı yardımı ile haritalanmıştır. Cumhuriyetimizin kurulduğu 1923'den günümüze kadar ülkemiz her yönden gelişmeye devam etmektedir. İhracatımız da hem sayısal olarak hem de ürün ve ülke portföyü açısından gelişmiş ve dönüşmüştür. Bu bağlamda kentlerimizin de ihracat görünümü özellikle son yıllarda farklı gelişim seyri içerisine girmiştir. Gaziantep ilinin ekonomik coğrafyası bilhassa da ihracat ayağı özellikle doksanların sonundan itibaren incelenmeye değer parlak bir performans göstermektedir. Dinamik bir ekonomi ve ihracat yapısı oluşturan şehrin önümüzdeki yıllarda da bu performansını sürdürmesi beklenmektedir. Bu bağlamda Gaziantep'in son 15 yıllık ihracatının analizi yalnızca ilin değil ülkenin de ileriye dönük ihracatı hakkında ilgililere önemli analizler sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Coğrafya, Dış Ticaret, İhracat, Gaziantep.

A Snippet From the Economic Geography of Gaziantep Province: an Analysis Of The Export Performance of the City Between the Years of 1998 and 2012 Along With Statistical Data

Abstract

The export performance of Gaziantep between 1998 and 2012 is examined in the study. As well as the mapping of the data with CBS program, some statistical data which were collected from such institutions as TUIK, TIM and GTO are used in the study. Our country has been developing in every aspect since the foundation of the Republic in 1923. Export figures of our country have evolved and expanded quantitatively and in terms of commodity and country portfolio. In this respect, the export profile of our cities has been in a substantial positive change especially in the recent years. Economic geography of Gaziantep, particularly exportation, province

* Doç. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü. ersinsandal@gmail.com

** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü. Doktora Öğrencisi. omershen26@hotmail.com

has proved a performance worth examining since the end of 1990s. Gaziantep, which has built a dynamic economy and an export structure, is expected to sustain this performance in the following years. In this sense, the export analysis of the city including the last 15 years will supply the authorities with significant analysis only about the future export prospect of the city but the country as well.

Keywords: *Economic Geography, Foreign Trade, Export, Gaziantep.*

1.Giriş

Tarih boyunca ekonomik coğrafya, nüfus ile ekonomi ve kaynaklar arasındaki ilişkiler; insanların hayatlarını kazanmaları bakımından yerden yere olan farklılık ve benzerlikler; ekonomik faaliyetlerin yer seçiminde tercihleri belirleyen faktörler; bölgesel uzmanlaşmalar ve bu uzmanlaşmanın yarattığı ticaret akışlarının nedenleri; ekonomik kalkınma ve hayat standartlarındaki farklılıkların açıklanması gibi çok sayıda konu üzerinde durmuştur (Tümertekin ve Özgüç, 1997: 2-3; Kum, 2011: 237). Ekonomik coğrafya ekonomik faaliyetin yanında bu faaliyetlerin nerede ve niçin orada yer aldığı ile ilgilenen ve dolayısı ile mekân ve lokasyon kavramları üzerinde durur. Günümüzde bir alandaki ekonomik faaliyetler ve bunların başarı durumu enerji, sermaye, teşvik, teknoloji, inovasyon vb. faktörlerin yanında insan unsuru ve lokasyon özellikleri ile de ilgilidir (Malmberg, 1997: 573-576; Kilkenny ve Thisse, 1999: 1369-1394; Venables, 2006: 61-85; Combes, Mayer and Thisse, 2008: 27-30, 47-48, 302-307). Son yirmi yıl içerisinde ekonomideki değişime bağlı olarak ekonomik coğrafyada da değişimler olmuştur (Wood and Roberts, 2011: 137-139). Sosyal, kültürel ve kurumsal faktörler ekonominin dinamiklerini anlamada öne çıkmaya başlamıştır (Coe, Kelly and Yeung, 2007: 12-13). Günümüzde küreselleşme süreci, kum fırtınası sonrası çölde yaşanan değişiklikler gibi yeni haritalar, yeni coğrafyalar oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile azami kâr ve sermaye birikimi hedefi, sektör ve işgücü seçiciliği yanında coğrafyaları da seçiyor ya da dışlıyor (Sönmez, 1998: 178). Bu bağlamda araştırmada son yıllarda sosyo-ekonomik açıdan büyük bir gelişme gösterdiği düşünülen Gaziantep ilinin ihracata dayalı ekonomik durumu incelenecektir. Araştırma alanını oluşturan Gaziantep ili ülkemizin güneydoğusunda, Akdeniz bölgesi ile Güneydoğu Anadolu bölgesinin kesiştiği yerde bulunmaktadır. Gaziantep ilinin batısında Osmaniye ve Hatay, kuzeyinde Kahramanmaraş, kuzeydoğusunda Adıyaman, doğusunda Şanlıurfa, güneyinde ise Kilis ili ve Suriye devleti yer almaktadır (Şekil 1).Coğrafi olarak GAP'ın giriş kapısı olan Gaziantep ili aynı zamanda Türkiye'nin 6. Güneydoğu Anadolu bölgesinin ise en büyük ilidir. Gaziantep nüfusu, ekonomik yapısı, sosyal dokusu ve büyükşehir statüsü ile Türkiye'nin en önemli illerinden biridir.

Gaziantep'in Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar uzanan ve mekânlar arasında ticaretin yapıldığı; bilginin, fikirlerin, kültürlerin ve dini inançların birbirini etkilediği 2000 yıllık ipek yolunun üzerinde kurulmuş olması ona karakteristik özellikleri olan üretkenlik ve ticari kabiliyeti kazandırmıştır (Gaziantep Ticaret Odası (GTO), 2012: 10). Yerleşim tarihi binlerce yıl öncesine uzanan ve Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından biri olan ilin, tarihinden aldığı ticari altyapı gelişerek günümüze kadar gelmiştir.

Bilindiği üzere 20.YY'dan itibaren ülkelerin ve bunun paralelinde şehirlerin büyümesine etki eden en önemli parametrelerden biri sahip oldukları sanayi ve ticaret potansiyelidir. Günümüz dünyasında üretilen mal ve hizmetlerin pazarlanması büyük önem arz etmektedir. Ancak mevcut ekonomik düzende yalnızca iç piyasaya yönelik bir ticaret stratejisi yeterli görülmemektedir. Ekonomik olarak varlığını devam ettirmek, gelişmek ve döviz girdisi sağlamak için ihracat yapmak veya mevcut ihracatı geliştirmek hayati bir öneme sahip bulunmaktadır¹. Değişen dünya ekonomik düzeninde, bir ülkenin ekonomik kalkınmasının büyük ölçüde ihracatta göstereceği performansa bağlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle ülkeler dış ticarete ayrı bir önem vermektedirler. Uluslararası pazarlarda yüksek bir rekabetin yaşandığı günümüzde, ülkeler ihracatın gelişmesine katkıda bulunacak stratejiler belirlemede ve çeşitli önlemler almaktadırlar (Atayeter ve Erol, 2011: 2). Bu bağlamda yerel boyutlarda endüstriyel büyüme konusunda kent ekonomisinde tanımlanan bölgesel gelişme örüntülerinden birisi de ihracata dayalı endüstriyel gelişmedir (Küçükler, 1998: 40-41). Bu çalışmada belirtilen endüstriyel gelişme örüntüsüne sahip Gaziantep ilinin 15 yıllık süreçte ihracatta göstermiş olduğu performans ekonomik coğrafya temelinde ortaya konulmaktadır. Bu çalışmanın araştırmacılara, yatırımcılara yol göstermesi ve ekonomik olarak büyümeyi amaçlayan diğer bölgelere en azından düşünce veya eylem bazında örnek teşkil etmesini umuyoruz.

2.Yöntem ve Amaç

1998-2012 yılları arasında Gaziantep ilinin göstermiş olduğu ihracat performansının incelendiği bu çalışmada materyal olarak Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye İhracatçılar Meclisi ve Gaziantep Ticaret Odası'ndan alınan istatistiki ve sözel veriler materyal olarak kullanılmıştır. Bununla

---

¹Ihracat, kişi ve kuruluşlarca üretilen mal ve hizmetlerin yurtdışına satılmasıdır. Kısaca dışsattım demektir. İhracat en geniş anlamıyla, bir ülke sınırları içerisinde serbest dolaşımda bulunan malların ve hizmetlerin başka ülkelere satılmasıdır.

birlikte konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalardan bir literatür taraması yapılarak bu çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Şekil 1. Araştırma Alanını ve Yakın Çevresini Gösteren Lokasyon Haritası.

Söz konusu kurum, kuruluş ve çalışmalardan elde edilen istatistiki veriler bir bilgi havuzunda toplanmış, bu havuzdan titizlikle ayıklanıp seçilen veriler önce tabloleştirilmiş daha sonra da bu tablolardan konuyu en kapsamlı ve anlaşılır şekilde sergileyebilecek grafikler üretilmiştir. İllerin ihracatta gösterdikleri performansı sadece artış oranı üstünden değerlendirmek genellikle doğru bir yöntem değildir. Kimi illerin, dönemin başlangıç noktasındaki ihracat değerinin anlamlı bir büyüklüğe sahip olmaması, çoğu zaman rakamların doğru yorumlanmasına engel olur (İzmir Sanayici ve İşadamları Derneği, 2011: 3). Bu durum çalışmada bazı sınırlamaları da beraberinde getirmiştir. Söz konusu periyotta Gaziantep'in ihracat performansını diğer illerle kıyaslamak için 2012 yılında en fazla ihracat yapan ve Türkiye toplam ihracatının da %87'sini gerçekleştiren ilk 10 il alınmıştır. Bunun yanında çalışmada kullanılan haritalar Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamında ArcGis 10 yazılımı kullanılarak üretilmiştir.

Sonuç olarak elde edilen verilerin işaret ettiği önemli noktalar büyük bir hassasiyetle analize tabi tutulmuş, bu analizin sonuçları ilgili grafik ve

haritalarla birlikte açıklanmıştır. Son kısımda ise Gaziantep'in göstermiş olduğu bu performansın nedenleri üzerinde durularak ileriye dönük bir ihracat ufku da ortaya konulmuştur.

3.Bulgular ve Tartışma

Türkiye'nin dış ticaretinde, 1960'lı ve 1970'li yıllardan itibaren, ithal ikameci büyüme modellerinin² yerini alan ihracata yönelik büyüme stratejisi, sermaye oluşum oranlarındaki artışın ve faktör üretkenliğindeki büyümenin ancak ihracattaki artış ile sağlanabileceği, diğer bir ifade ile ticaretin, büyümenin lokomotifi olduğu görüşü önem kazanmıştır (Gübe, 1997: 23). Dolayısıyla 1980 yılından sonra uygulanmaya konan büyüme stratejilerinin temelinde ihracat ve dış ticaret yer almaktadır (Hepaktan, 2008: 9). Ekonomik anlamda tek bir dünya ekonomisine gidiş olarak algılanan küreselleşme olgusunun en dikkat çekici gerekçe ve göstergelerden birisi uluslararası ticaretin 1990'lı yıllarla birlikte hızlı artışıdır (Doğanlar ve diğ. , 2003: 83).

Dünyadaki ticari gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin dış ticaretindeki politika değişimi ihracata da olumlu yansımış ve 90'lardan sonra dışsatım artmaya başlamıştır. Küresel uluslararası ticaret sirkülasyonunda yenilenebilen ve dönüşebilen ülkeler ve bu ülkelerin şehirleri bir adım öne çıkmışlardır. Türkiye'de de söz konusu dönemde şehirler arasında farklı bir gelişim süreci yaşanmıştır. Yerel idari yürütücüler ve iktisadi aktörler arasındaki işbirliği ve uyumun gücü, ülke planlamalarına paralel olarak illerin teşvik sistemine verdiği tepki, sanayi ve ticarete değişen koşullara adapte olabilme becerisi bu farklılıkları ortaya çıkaran temel nitelikler olarak sayılabilir. 1998 yılında Türkiye'nin toplam ihracatı 26 milyar dolar seviyesindeyken 2012 yılında 152 milyar dolarlık bir ihracata ulaşılmıştır. Gaziantep'in ihracatı ise Türkiye ihracatına paralel bir seyir izlemiş olmakla beraber Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde seyretmiş, Türkiye ihracatı % 465 artarken aynı dönemde Gaziantep'in ihracatındaki artış % 1450 gibi oldukça yüksek bir seviyede olmuştur (Tablo 1). Gaziantep 1998 yılında 360 milyon dolar civarında bir ihracat rakamıyla Türkiye'de 8. sıradayken, 2012 yılında 5,580 milyar doları geçen ihracatı ile 6. Sıraya yükselmiştir (Şekil 2-3). Söz konusu yıllar arasında genelde ihracatta bir artış trendi görülmektedir (Şekil 4). Bu artışta sektörel dönüşümler ve teşvik sisteminin rasyonel kullanılmasının etkisi yadsınamaz.

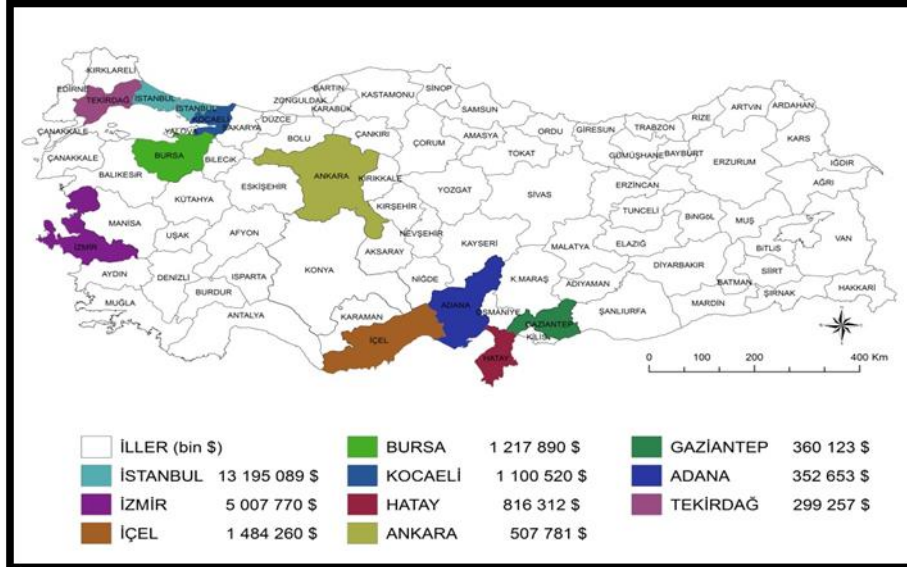
²İthalat ikamesi (Import Substitution) : Daha önce yurt dışından ithal edilmekte olan malların, uygulanan dış ticaret kısıtlamaları (gümrük tarifeleri, kotalar, kambiyo kısıtlamaları) ve bazı özendirici önlemlerle, ülke içinde üretilmesi esasına dayanır.

Oysa aynı dönem içerisinde bazı iller, örneğin İzmir ihracatını 5 milyar dolardan 8,6 milyar dolara çıkarmasına karşın oransal olarak Türkiye ihracatındaki payı %18,5'ten %5,6'ya gerilemiş ve 2. sıradan 4. sıraya düşmüştür. Bu dönem içerisinde İzmir'in oransal gelişimi %72 iken Gaziantep'te bu değişim oranı daha önce de ifade edildiği üzere %1450 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2).

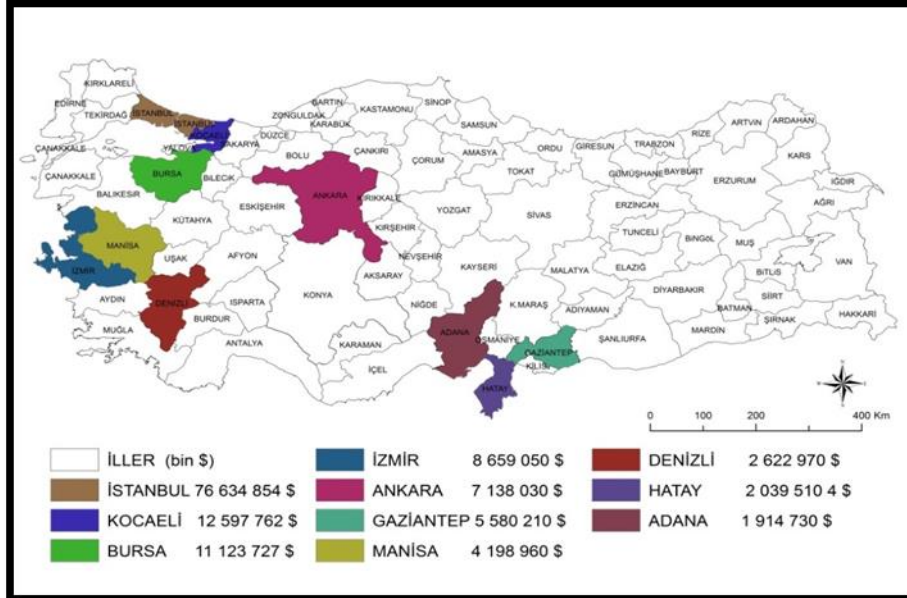
Tablo 1. 1998-2012 Yılları Arası Gaziantep ve Türkiye'nin İhracat Performansındaki Gelişim.

YILLAR	İHRACAT			
	GAZİANTEP		TÜRKİYE	
	İhracat (1000 \$)	Artış (%)	İhracat (1000 \$)	Artış (%)
1997	311.987		26.261.072	
1998	360.123	15,4	26.973.952	2,7
1999	292.588	-18,7	26.587.225	-1,4
2000	353.629	20,8	27.774.906	4,4
2001	471.589	33,3	31.334.216	12,8
2002	619.535	31,3	36.059.089	15,8
2003	866.153	39,8	47.252.836	31
2004	1.295.291	49,5	63.167.152	33,6
2005	1.652.554	27,5	73.476.408	16,3
2006	1.857.722	12,4	85.534.675	16,4
2007	2.447.655	31,7	107.271.749	25,4
2008	3.237.060	32,2	132.027.195	23
2009	2.952.992	-8,7	102.142.612	22,6
2010	3.518.434	19,1	113.883.219	11,4
2011	4.759.951	35,2	134.906.868	18,4
2012	5.580.212	17,2	152.478.451	13
1998-2012 YILLARI ARASI İHRACAT DEĞİŞİMİ				
	1998	2012	DEĞİŞİM (%)	
GAZİANTEP	360.123	5.580.212	% 1450	
TÜRKİYE	26.973.952	152.478.451	%465	

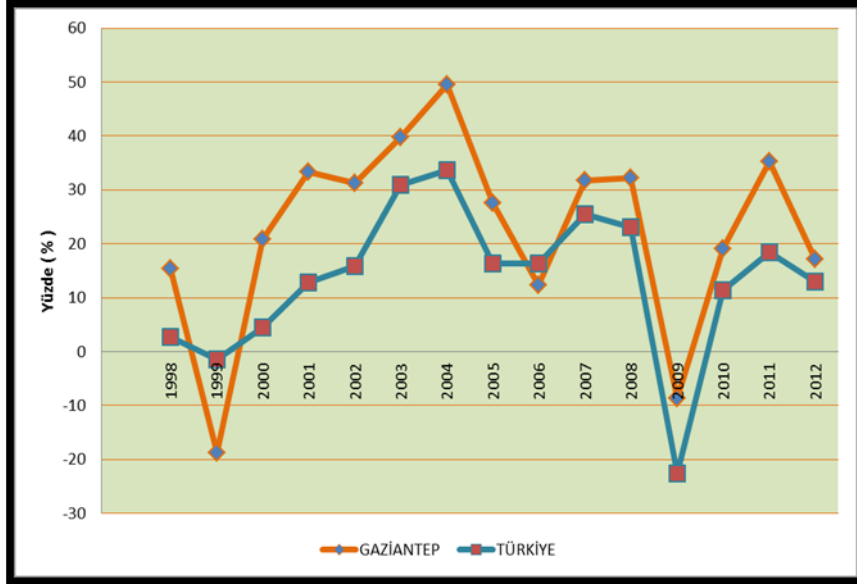
Kaynak: TÜİK

Şekil 2. 1998 Yılında En Fazla İhracat Yapan İlk 10 İl.

Şekil 3. 2012 Yılında Türkiye’de En Fazla İhracat Yapan İlk 10 İl.

Şekil 4. 1998-2012 Yılları Arası Gaziantep ve Türkiye'nin İhracat Performansındaki Yüzdelerdeki Değişim.

Tablo 2. 2012 Yılında En Fazla İhracat Yapan İlk 10 İlin 1998-2012 Yılları Arası İhracatlarındaki Değişim Performansı.

İLLER	1998	2012	DEĞİŞİM
İSTANBUL	13 195 089	76 634 854	%480
KOCAELİ	1 100 520	12 597 762	%1044
BURSA	1 217 896	11 123 727	%813
İZMİR	5 007 772	8 659 048	%72
ANKARA	507 781	7 138 029	%1305
GAZİANTEP	360 123	5 580 212	%1450
MANİSA	54 108	4 198 964	%7660
DENİZLİ	276 780	2 622 971	%847
HATAY	816 312	2 039 512	%150
ADANA	352 653	1 914 730	%443
TÜRKİYE	26.973.952	152.478.451	%465

Kaynak: TÜİK

Bunların yanında illerin Türkiye toplam ihracatı içerisindeki payları ve artış oranları da incelendiğinde Gaziantep'in Türkiye toplam ihracatındaki

payının % 1,3'den 15 yılda %176 bir artışla % 3,6'ya çıktığı görünmektedir. Bu değerlerle Gaziantep Türkiye'de ihracatta en fazla artış gösteren ikinci il olmuştur. Diğer bir söylemle 2012 yılında Türkiye toplam ihracatı içinde İstanbul, Kocaeli, Bursa, İzmir ve Ankara'nın ardından Gaziantep gelmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. 2012 Yılında En Fazla İhracat Yapan İlk 10 İlin 1998-2012 Yılları Arası Türkiye Toplam İhracatı İçerisindeki Payları ve Yüzdeler Değişim Oranları.

İLLER	1998 YILI TÜRKİYE TOPLAM İHRACATI İÇİNDEKİ PAYI	2012 YILI TÜRKİYE TOPLAM İHRACATI İÇİNDEKİ PAYI	DEĞİŞİM (%)
İSTANBUL	48,9	50	2
KOCAELİ	4	8,2	105
BURSA	4,5	7,2	60
İZMİR	18,5	5,6	-69
ANKARA	1,8	4,6	155
GAZİANTEP	1,3	3,6	176
MANİSA	0,2	2,7	1250
DENİZLİ	1	1,7	70
HATAY	3	1,3	-56
ADANA	1,3	1,2	-7
TOPLAM	84,5	86,1	1,89

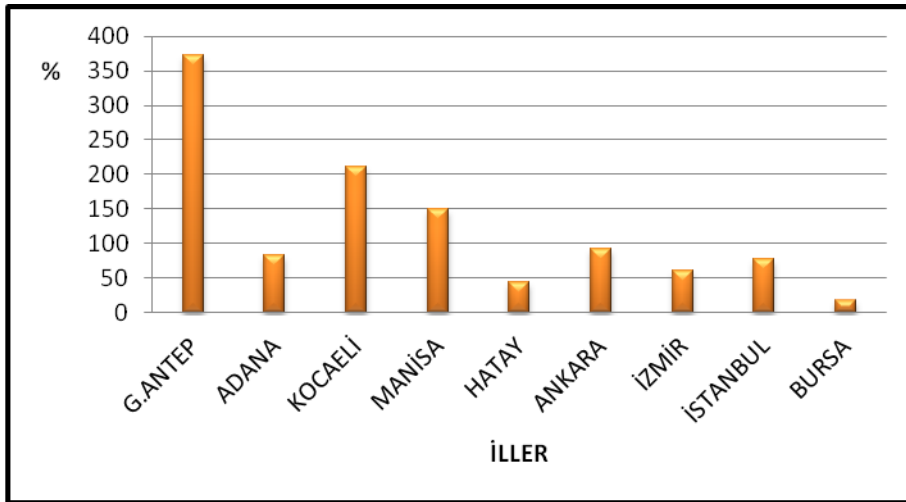
Kaynak: TÜİK

2004-2012 yılları arasında Türkiye'nin ilk 1000 ihracatçı firması arasında Gaziantep'in 2004 yılında 15 firması yer alırken bu sayı 2012 yılında adı geçen süreçte %373 artışla 71'e ulaşmıştır. Bu değerlerle Türkiye sıralamasında 7. sıradan İzmir, Bursa, Ankara, Kocaeli ve Denizli'yi geride bırakarak ikinci sıraya yükselmiştir (Tablo 4). Gaziantep'i Kocaeli ve Manisa illeri takip etmektedir (Şekil 5). 2012 yılı itibariyle Gaziantep'te 172 ülkeye ihracat yapan 1279 firma vardır.

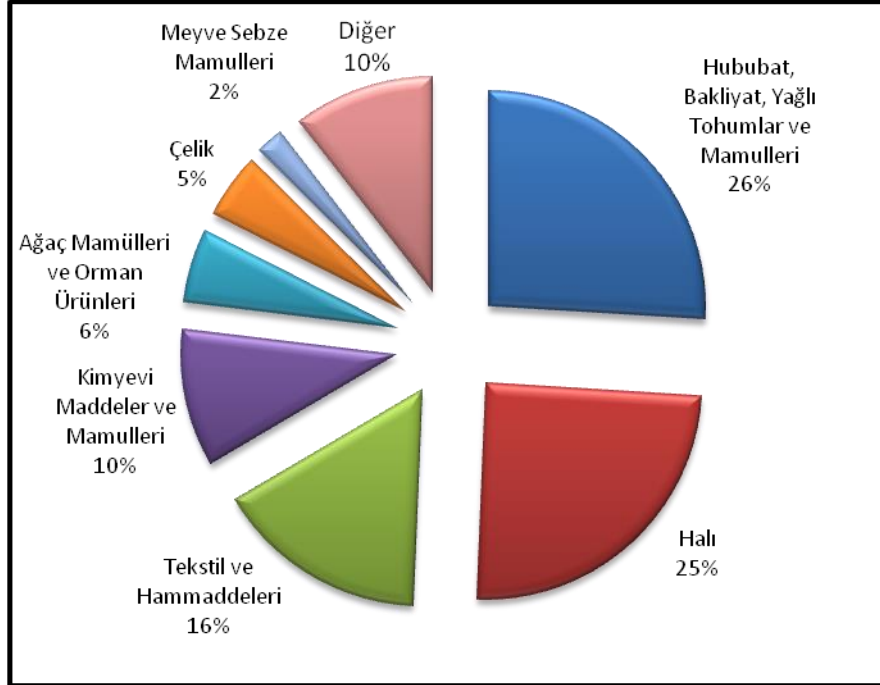
Tablo 4. 2012 Yılında En Fazla İhracat Yapan İlk 10 İlin 2004-2012 Yılları Arası İlk 1000 İhracatçı Firma İçerisindeki Firma Sayısındaki Değişim.

İLLER	2004	2012	ARTIŞ
İSTANBUL	256	457	%78
KOCAELİ	18	56	%211
BURSA	37	44	%18
İZMİR	38	61	%60
ANKARA	26	50	%92
GAZİANTEP	15	71	%373
MANİSA	8	20	%150
DENİZLİ	18	24	%33
HATAY	9	13	%44
ADANA	12	22	%83

Kaynak: TİM

Şekil 5. 2012 Yılında En Fazla İhracat Yapan İlk 10 İlin 2004-2012 Yılları Arası İlk 1000 İhracatçı Firma İçerisindeki Artışın Yüzdeleri Değişimi.

Gaziantep'ten yapılan ihracatın sektörlere göre dağılımı incelendiğinde bunun yaklaşık dörtte birini(%26) Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri oluştururken, bunu %25 ile halı sektörü ve % 16 ile tekstil ve hammaddeleri takip eder. Kimyevi maddeler ve mamullerinin payı ise %10 civarındadır (Şekil 6). Bu ihracat kalemlerinden yapılan ihracatın tutarı yaklaşık 4,5 milyar doları bulmaktadır (Tablo 5).

Şekil 6. Gaziantep'in 2012 Yılı İhracat Ürünlerinin İlin Toplam İhracatındaki Payları.

Aynı zamanda Gaziantep'ten ihraç edilen bazı ürünlerin Türkiye toplam ihracatındaki payı incelendiğinde önemli bulgulara ulaşılmaktadır. Ülkemizin toplam halı makinesi ihracatının %78'i, hububat bakliyat yağlı tohumlar ve mamullerinin %25,9'u, halının %72'si, tekstil ve hammaddelerinin %11,8'i Gaziantep'ten gerçekleştirilmiştir. 2012 yılı itibarıyla serbest bölgelere yapılanlar da dâhil Gaziantep'ten 196 alana ihracat gerçekleştirilmiştir. En fazla ihracat 2,374 milyar (%42) ile Irak'a yapılmıştır. Bunu Suudi Arabistan ve ABD izlemiştir (Tablo 6, Şekil 7).

Tablo 5. 2012 Yılı Sonu İtibariyle Gaziantep'in Başlıca İhracat Kalemleri.

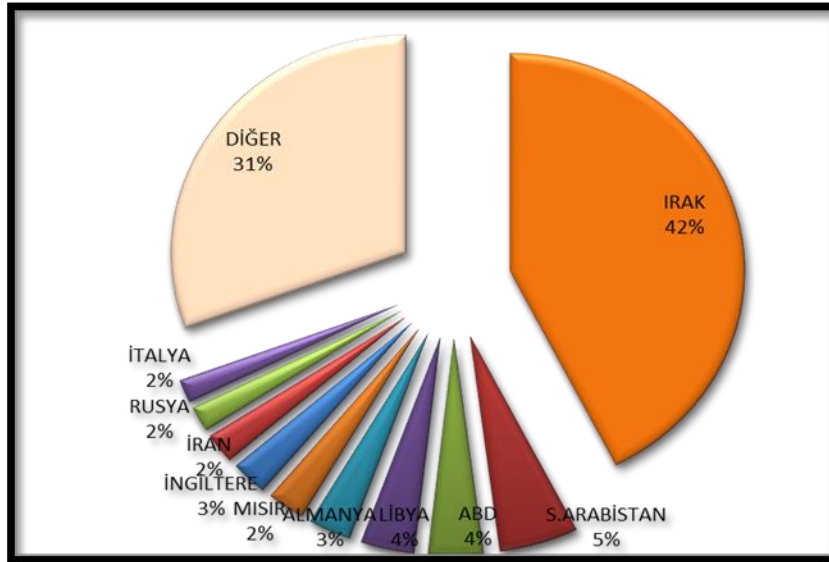
İHRAÇ ÜRÜNLERİ	İHRAÇ MİKTARI (Bin \$)
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	1.526.846
Halı	1.451.663
Tekstil ve Hammaddeleri	932.480
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	610.803
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	325.887
Çelik	291.217
Meyve Sebze Mamulleri	123.591
Hazır giyim ve Konfeksiyon	98.196
Kuru Meyve ve Mamulleri	88.894
Makine ve Aksamları	80.790
Deri ve Deri Mamulleri	80.738
Çimento cam seramik ve toprak ürünleri	58.897
Demir ve Demir Dışı Metaller	57.425
İklimlendirme Sanayii	45.298
Su ürünleri ve hayvancılık mamulleri	37.455
Zeytin ve Zeytinyağı	22.947
Elektrik - Elektronik	17.174
Maden ve Metaller	10.343
Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	6.219
Fındık ve mamulleri	6.150
Savunma ve havacılık sanayii	4.387
Yaş Meyve ve Sebze	933
Değerli Maden ve Mücevherat	431
Süs Bitkileri ve Mamulleri	409
Tütün	104
Diğer Sanayi Ürünleri	92
Gemi ve Yat	42

Kaynak: TÜİK

Tablo 6. Gaziantep'in 2012 yılı en fazla ihracat yaptığı ilk 10 ülke ve ihracat miktarları.

ÜLKE	İHRACAT MİKTARI(1000 \$)
IRAK	2 374 466
SUUDİ ARABİSTAN	302 499
ABD	211 960
LİBYA	204 358
ALMANYA	164 131
İNGİLTERE (BİRLEŞİK KRALLIK)	146 522
MISIR	143 652
RUSYA	123 747
İRAN	105 174
İTALYA	95 890

Kaynak: GTO

Şekil 7. Gaziantep'in 2012 Yılında İhracat Yaptığı Ülkelerin İlin Toplam İhracatı İçerisindeki Yüzdeleri Payları.

4. Sonuç ve Öneriler

İpek yolu ve Anadolu'dan Ortadoğu'ya açılan yollar üzerinde bulunan ve geçmişi binlerce yıl öncesine (M.Ö. 5600) dayanan Gaziantep'in geçmişinde ticari ve kültürel faaliyetlerin önemli bir yer tuttuğu ve bu özelliklerin günümüzde de artarak varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Aynı zamanda şehirde sanayi üretimi geçmişten günümüze gelişerek ve

sosyo-ekonomik alanda etkisini artırarak varlığını devam ettirmektedir. Hemen hemen her şehirde olduğu gibi kuruluşundan itibaren Gaziantep'te küçük işletmelerin varlığı (ev ve atölye) bilinmektedir. Başka bir anlatımla sanayi üretimi çok küçük işletmeler şeklinde de olsa her şehirde kuruluşundan itibaren rastlanan faaliyetlerin başında gelmektedir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2012:156). Türkiye'de de eskiden gelişmiş sanayi alanları önemini korurlarken özellikle 1980'li yılların ikinci yarısında ülkenin iç kısımlarında yeni sanayi yoğunlaşma alanları ortaya çıkmıştır (Mutluer, 2003: 2). Bugün Gaziantep'teki sanayi kuruluşlarının sayısı 5000'den fazladır ve sanayi sektöründe çalışanların sayısı da 160 bini geçmiştir. İl genelindeki sanayinin büyük bir bölümü Gaziantep şehri ve çevresinde toplanmıştır. Gaziantep'te özellikle sanayide üretilen ürünlerin, yakınındaki illerde de üretilmiyor olması önemli ekonomik avantajlar sağlamıştır. Bu durum Gaziantep'in birçok şehri ekonomik anlamda etkisi altına almasını sağlamıştır (Sönmez, 2012: 103). Bu durum büyük kentlerin daha büyük pazar alanlarını ve daha geniş ekonomik etkinlikleri destekleyebileceği varsayımını desteklemektedir (Kum, 2011: 237). Temel Bileşenler Analizi Yöntemi ile hazırlanan Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması'na göre (bu araştırmada ekonomik gelişmişlik için 27, sosyal gelişmişlik için 10 ve işgücü bakımından gelişmişlik için 7 değişken kullanılarak illerin ekonomik, sosyal ve işgücü gelişmişliği sıralaması yapılmıştır.) Gaziantep'in ekonomik ve işgücü anlamında bölge içinde pozitif yönde ayrıştığı net şekilde görünmektedir (Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, 2012; Tablo 7). Gaziantep kenti ve çevresinde sanayi alanındaki gelişme ve üretim artışı ticari faaliyetlerin gelişmesine de yol açmıştır. Özellikle 1980'lerden sonra iç pazardan ziyade dış pazara diğer bir ifade ile ihracata dayalı bir sanayileşme eğilimi Gaziantep'te hâkim olmaya başlamıştır.

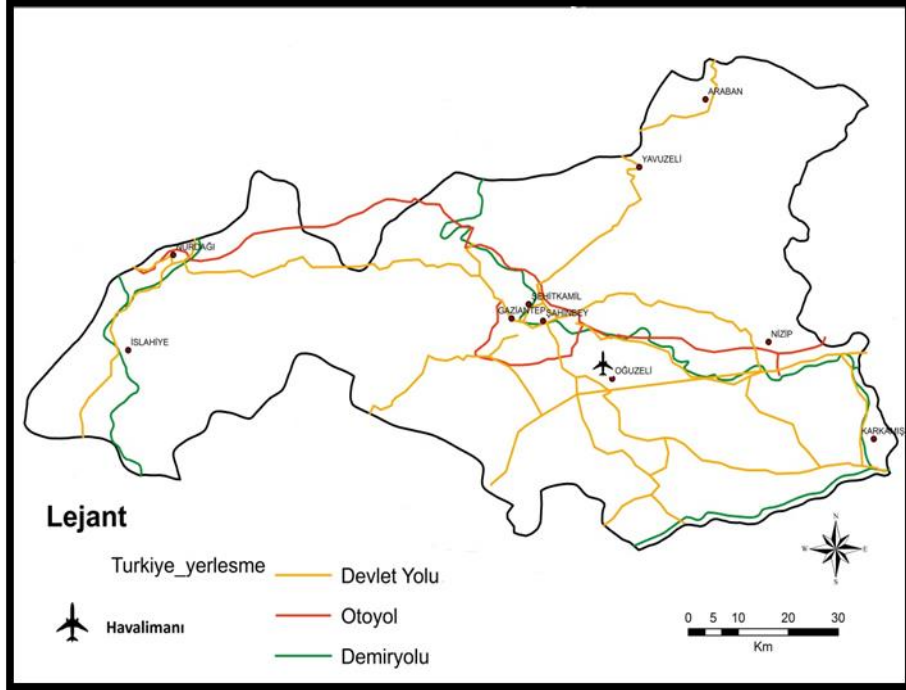
Tablo 7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinin Türkiye Ekonomik ve İşgücü Gelişmişlik Endeksindeki Sıraları.

	Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sırası	İşgücü Gelişmişlik Endeksi Sırası
Gaziantep	8	11
Şanlıurfa	21	27
Diyarbakır	25	26
Batman	62	45
Adıyaman	53	54
Siirt	70	67

Mardin	39	52
Şırnak	55	65

Kaynak: Türkiye İş Bankası İGE Araştırması, 2012.

Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan Gaziantep'in coğrafi lokasyonu kümelenmenin (yığılmanın) sağlamış olduğu pozitif dışsal faydaların yanı sıra, ulaşım kolaylığı ile birleşerek ihracat için önemli bir avantaja dönüşmüştür. Gaziantep'in Türkiye'nin en önemli otoyollarından biri olan Mersin – Gaziantep –Şanlıurfa otoyolu üzerinde yer alması ve bu yolun İskenderun, Ankara ve İstanbul bağlantılı olması aynı zamanda demiryolları ile de kesişiyor olması kent ve çevresinde sosyo-ekonomik aktivitenin dolayısıyla sanayi ve ticari faaliyetlerin daha da yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ayrıca Türkiye'nin önemli ticaret limanları olan Mersin ve İskenderun limanlarına yakınlığı, uluslararası bir havalimanına sahip olması, uluslararası pazar konusunda ticarete yatkın insan potansiyelinin bulunması Gaziantep'e büyük bir avantaj sağlamıştır (Şekil.8). Bu faktörlerin sonucu olarak, Gaziantep başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere dünyanın 172 ülkesine ihracat gerçekleştirmekte ve ihracat tutarı 2012 yılında 5 milyar doları geçmiş bulunmaktadır. En çok ihracat yaptığı ülke Irak'tır. Özellikle Kuzey Irak gibi yeni gelişen bir bölgede ticari hayatın hemen her alanında Gaziantep'in (sanayisi ve ticareti ile) etkisi kendisini göstermektedir. Bu durumun en azından yakın gelecekte gelişerek devam edeceği öngörülebilir. Çünkü hem Irak hem de Suriye devletlerinin içinde buldukları iç savaş ve terör olayları bu ülkelerin zaten kendileri için yetersiz olan sanayi, ulaşım ve tarımsal altyapılarına büyük zarar verdiği gibi artan nüfusla beraber bu yetersizlikler daha da artacaktır. Aynı zamanda bu coğrafyada Türkiye dışında bu ülkelere bu alanlarda ihracat yapabilecek kapasiteye sahip her hangi bir ülkede bulunmamaktadır.

Şekil. 8. Gaziantep Ulaşım Haritası.

Bu nedenle son çeyrek yüzyılda ihracata dayalı bir gelişme gösteren Gaziantep'in önümüzdeki on yıllar içerisinde mevcut durumunu daha da güçlendireceği öngörülebilir. Ancak bunun için göz önünde bulundurulması gereken bazı önerileri şu şekilde sıralayabiliriz.

Orta ölçekli işletmelerin büyümesi ve ihracat potansiyelinin arması için yeni bir vizyon oluşturulmalı, KOBİ'ler eğitim ve teşvik ile güçlendirilmelidir.

İhracatın yapısında da kademeli bir değişim süreci gereklidir. Güçlü olduğu sektörlerde inovasyon etkisini artırarak mevcut pazarları kaybetmemeli, özellikle patentli yeni ürünlere dönük Ar-ge çalışmalarının hedeflenmesi gerekmektedir. Bunun yanında katma değeri yüksek ürünlerin üretimi için ar-ge çalışmalarına sembolik rakamlardan daha fazlası ayrılmalıdır. Gaziantep büyük ölçüde yakın çevresine ihracat yapan bölgesel bir ekonomik güç olma görünümünden sıyrılarak daha çok küresel boyutta ihracat yapan bir eylem ve görünüme sahip olmalıdır.

Kaynakça

- ALİAĞAOĞLU, A., UĞUR, A. (2012), Şehir Coğrafyası, (2.Basım), Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- ATAYETER, C. , EROL, A. (2011), Türkiye’de Uygulanmakta Olan İhracat Teşvikleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl: 2011, Cilt:1,1-26.
- COE, N. M. ,KELLY, P.F. AND YEUNG, H.W.C. (2007), Economic Geography -A Contemporary Introduction, Oxford-UK, Blackwell Publishing.
- COMBES, P-P, MAYER, T. AND THİSSE, J-F. ,(2008), Economic Geography -The Integration of Regions and Nations, Princeton University Press, Princeton and Oxford.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (2004), Dış Ticaret İstatistikleri ve İndeksleri 2002, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DOĞANLAR, M. , BAL, H. , ÖZMEN, M. (2003), Uluslararası Ticaret ve Türkiye’nin İhracat Fonksiyonu, ManasUniversityJournal of Social Studies, Sayı:4, 83-109.
- GAZİANTEP TİCARET ODASI (2012), Rakamlarla Gaziantep 2012, Gaziantep, Olay Matbaası.
- GÜBE, Y. (1997), İktisadi Büyüme ve İhracat Performansı, Hazine Dergisi, Sayı: 6, 17-26.
- HEPAKTAN, E. (2008), Türkiye’nin Dönüşüm Sürecinde Dış Ticaret Politikaları, 2.Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat 2008, İzmir.
- İZMİR SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ (2011), 1996-2010 Yılları Arasında İzmir’in İhracat Performansının İstatistikî Verilerle Analizi. İZSİAD Araştırma Raporu.
- KALKINMA BAKANLIĞI Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2013.
- KİLKENNY, M. , THİSSE, JACQUES-FRANÇOİS, (1999), *Economics of Location: A Selective Survey*, Computers & Operations Research 26, 1369-1394.
- KUM, M. (2011), İktisadın Yeni Coğrafi Açılımı: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı, Erciyes Ün. Sosyal Bilgiler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2011, Sayı: 30, 235-255.
- KÜÇÜKER, C. (Ed.), (1998), Kentsel Büyüme Dinamikleri, Anadolu’da Hızla Sanayileşen Kentler: Denizli Örneği, Türk Ekonomi Kurumu 40-82.
- MALMBERG, A. , (1997), Industrial geography: location and learning, Progress in Human Geography 21, 4 pp. 573-582.

- MUTLUER, M. (2003), Türkiye’de Yeni Gelişen Sanayi Odakları, Ege Coğrafya Dergisi, Cilt:12, sayı: 1
- SÖNMEZ, M. (1998), Bölgesel Eşitsizlik Türkiye’de Doğu-Batı Uçurumu, İstanbul, Alan Yayıncılık.
- SÖNMEZ, M. ,E. (2012), Yerleşim Yeri Seçimi ve Alansal Gelişimi Açısından Gaziantep, Malatya, Özserhat Yayıncılık.
- TÜMERTEKİN, E. ,ÖZGÜÇ, N. (1998), Ekonomik Coğrafya -Küreselleşme ve Kalkınma, İstanbul, Çantay Kitabevi.
- TÜRKİYE’DE İLLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ ARAŞTIRMASI, (2012), Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü.
- VENABLES, A. J. (2006), *Shifts in Economic Geography and Their Causes*, Economic Review, Fourth Quarter Federal Reserve Bank of Kansas City. 61-85.
- WOOD, A. AND ROBERTS, S. (2011), *Economic Geography-Places, networks and flows*, London, Routledge.

Online Kaynaklar:

<http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-arastirma-raporlari-ilk-1000-ihracatci-arastirmasi.html>.(Erişim Tarihi: 20.07.2013).

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046.(Erişim Tarihi:22.07 2013). 07 2013).